



A HATÁRON ÁTNYÚLÓ EGYÜTTMŰKÖDÉSEK ÚJ GÉNÉRÁCIÓJA

JÓ GYAKORLATOK BEMUTATÁSA A MAGYAR-SZLOVÁK HATÁR MENTÉROL



KÉSZÍTETTÉK:
A CESCİ MUNKATÁRSAI, 2011

A projektet a Visegrád Alap Támogatta (Standard Grants, 2011, ID No: 21110376)
Támogatott partner: Interrégio Fórum Egyesület, Budapest

TARTALOMJEGYZÉK

Vezetői összefoglaló	3
A tanulmány elkészítésének a háttere	3
Módszertani megjegyzések	3
Az esettanulmányok eredményeinek összefoglalása	4
I. Röviden az EGTC-ről	5
II. Legjobb gyakorlatok bemutatása a magyar-szlovák határtérségből	10
1. esettanulmány: AGGLONET: Magyar-szlovák agglomeráció Pozsony környékén – Közszolgáltatás-fejlesztési hálózat Pozsony határon átnyúló agglomerációjában (Győr-Somorja)	12
A projekt leírása	12
Végkövetkeztetések	13
2. esettanulmány: Novohrad-Nógrád Geopark EGTC (Salgótarján)	14
Az eddigi szervezeti formák bemutatása	15
Végkövetkeztetések	15
3. esettanulmány: Határon átnyúló információs együttműködés: Crossing Borders by Information in the Pons Danubii Border Region (Révkomárom)	16
A projekt leírása	16
Végkövetkeztetések	17
4. esettanulmány: Turisztikai desztináció építése Abaújban (Miskolc)	18
A projekt leírása	18
Végkövetkeztetések	19
5. esettanulmány: Határon átnyúló nonprofit szolgáltatási hálózat az Ister-Granum EGTC-ben (Esztergom-Párkány)	19
A projekt leírása	20
Végkövetkeztetések	21

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

A tanulmány elkészítésének háttere

Jelen tanulmány elkészítésére az Interrégió Fórum Egyesület adott megbízást a Határon Átnyúló Kezdeményezések Közép-európai Segítő Szolgálatának. A tanulmány célja bemutatni néhány olyan kezdeményezést a magyar-szlovák határtérségből, amelyek az Európai Unió leginnovatívabb eszközeinek, az EGTC-nek sikeres alkalmazását jelenthetik, és ezáltal magának az EGTC intézményének a népszerűsítésében szerepet játszhatnak.

A projekt keretében a jelen esettanulmány alapján a kezdeményezéseket bemutató film is készül, amely szélesebb közönséghez is eljuttathatja az EGTC-vel kapcsolatos üzeneteket.

A projektet a Visegrádi Alap általános pályázatai keretében támogatta. Címe: Visual campaign to promote best practices at the HU-SK border region (Vizuális kampány a magyar-szlovák határtérség legjobb gyakorlatainak népszerűsítésére).

Módszertani megjegyzések

Az EGTC-ről szóló 1082/2006/EK-rendelet 2006-os elfogadása, illetve a vonatkozó honosított magyar és szlovák jogszabály 2007-es és 2008-as jóváhagyása óta a legtöbb EGTC éppen a magyar-szlovák határon alakult egész Európában. Ugyanakkor a 2008 végétől létrejött csoportosulások az eddig eltelt három évben még nem tudtak jelentős fejlesztéseket megvalósítani. Elsősorban az intézmények kiépítésével és a finanszírozási háttér megteremtésével voltak elfoglalva. Emiatt nem állt módunkban módszertani szempontból válogatni best practice-ként bemutatatható EGTC-k között. A rendelkezésre álló már működő vagy alapítás alatt lévő kezdeményezéseket igyekeztünk több szempontból bemutatni úgy, hogy az az EGTC mint új megoldás hasznosításának minél sokoldalúbb feldolgozását tegye lehetővé a film készítői számára is.

A bemutatásra kerülő legjobb gyakorlatokat szándékosan a magyar-szlovák teljes határszakaszról válogattuk, ezáltal is támogatva a népszerűsítési szándékot (a közeli példa könnyebben található követőkre), egyben lehetőséget biztosítva az Európai Unió leghosszabb belső határa mentén meglévő regionális különbségek érzékeltetésére is.

A tanulmányban következetesen az EU-s rövidítést (EGTC) használjuk, jóllehet Magyarországon a 2010. évi CXXVI. törvény egy egyszerűbb elnevezést vezetett be, az európai területi társulását, amelynek a hivatalos rövidítése ETT. A nemzetközi irodalomban azonban továbbra is az angol elnevezés a használatos, ráadásul az eddig megalakult magyar-szlovák csoportosulások még EGTC-ként kerültek regisztrálásra, hivatalos elnevezésükben ez szerepel, ezért jelen tanulmányban mi is ezt a rövidítést használjuk.

Az esettanulmányok eredményeinek összefoglalása

Öt kezdeményezést mutatunk be a tanulmányban, amelyek az EGTC különböző előnyeit teszik érzékelhetővé az olvasó számára.

A pozsonyi agglomeráció ma már jóval túlterjed a magyar-szlovák határon, egyes magyarországi településeken a szlovák állampolgárok aránya eléri a 20 %-ot. A természetes szuburbanizációs folyamatok elé az államhatárok gyakran meghaladhatatlan akadályokat gördítenek. A rajkai óvoda ugyan befogadta az új gyerekeket, és anyanyelvi nevelést is biztosít számukra, viszont ezt a szlovák állam nem finanszírozza, a magyar pedig nem teheti. Probléma az is, hogyan utazzanak be azok a polgárok a 15 km-re fekvő szlovák fővárosba, akik nem rendelkeznek személygépkocsival. Mi történik, ha valamelyikük súlyosan megbetegszik? Olyan problémák ezek, amelyek nemzetállami keretek között könnyen kezelhetőek, határon átnyúló viszonyrendszerben viszont igen bonyolult megoldásuk.

A Novohrad-Nógrád Geopark egy viszonylag fiatal, de annál sikeresebb kezdeményezés, amely gyorsan erősödik. A világ egyetlen, az UNESCO nyilvántartásában szereplő határon átnyúló geoparkjaként a közös fejlesztések legfőbb akadályaként a közös intézményi-menedzsment háttér hiányát diagnosztizálta. Miként oldható meg egy határon átnyúló táji örökség közös fejlesztése, a fejlesztések közös adminisztrációja?

A Pons Danubii EGTC-t még csak 2010 végén jegyezték be Szlovákiában, de máris folyamatban van egy sikeres projektje, amelynek keretében 8 település helyi televíziója fogott össze, és az EGTC kialakítás alatt álló önálló stúdiójával közösen indította el hírszolgáltatási rendszerét – két nyelven.

Az Abaúj-Abaújban EGTC a magyar és szlovák viszonylatban is az egyik legelmaradottabb rurális térségben alakított ki az egyes önkormányzatok számára külön-külön megvalósíthatatlan közös turisztikai szervezetet, egy önálló kistérségi desztinációt.

Az Ister-Granum EGTC mellett pedig az EGTC brandjének és területi integrációjának felhasználásával egy nonprofit szolgáltató hálózat alakul.

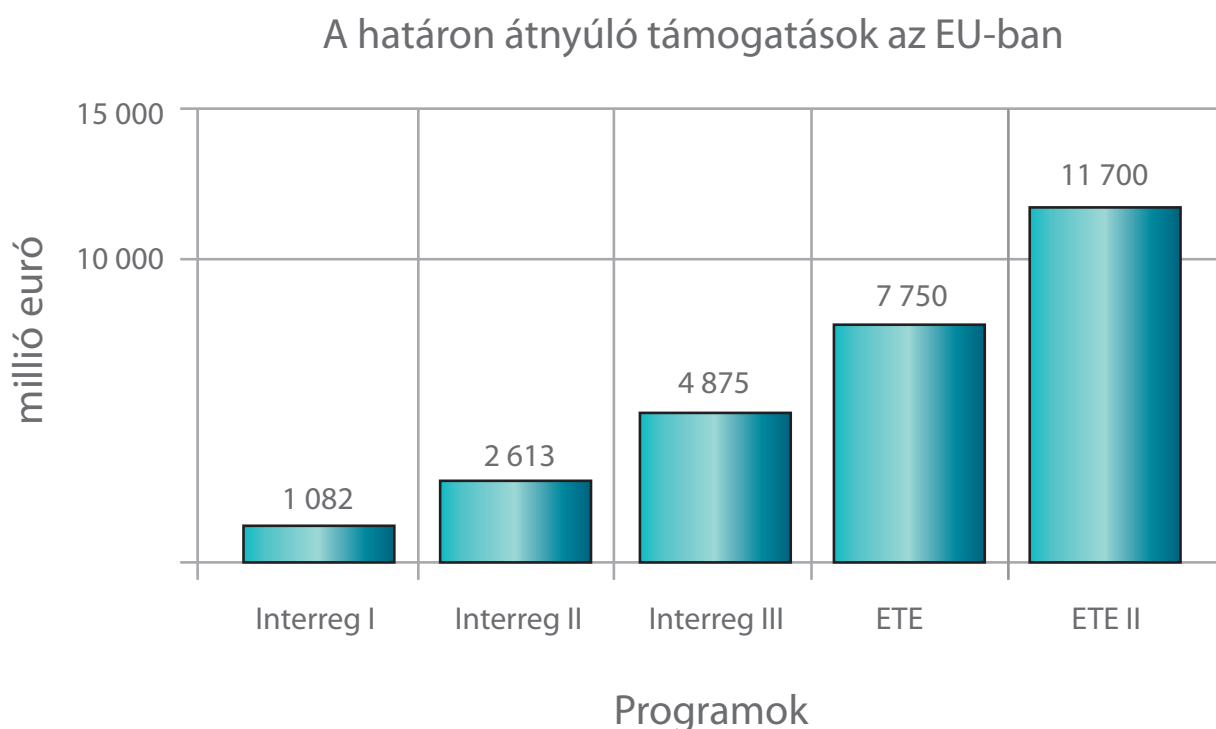
Az egyes esettanulmányok tematikájuk tekintetében láthatóan rendkívül eltérőek. Viszont közös bennük, hogy az általuk felvázolt problémák és megoldások mind egy irányba mutatnak: az intézményes határon átnyúló együttműködés szükségessége felé, amelyre ma nincs innovatívabb és hatékonyabb válasz az EGTC-nél.

I. RÖVIDEN AZ EGTC-RŐL

Az EGTC az angol European Grouping of Territorial Cooperation (európai területi együttműködési csoportosulás) rövidítése. A csoportosulás az Unió leginnovatívabb megoldása a határon átnyúló együttműködések intézményesítésére. Az intézményesülést az tette szükségessé, hogy az elmúlt évtizedekben mind **helyi**, mind **közösségi** szinten megerősödött az igény a határok megnyitására és a korábban periférikus fekvésű határ menti térségek közös fejlesztésére. A **helyi** szinten ez elsősorban az olyan, a határ menti létből fakadó hátrányok kiküszöbölésének igényében jelentkezett, mint pl. a kedvezőtlen közlekedési infrastruktúra, a lélekszám miatti alacsony befektetői intenzitás, az ezzel járó magas munkanélküliség vagy a megfelelő színvonalú közszolgáltatásokhoz való hozzáférés hiánya. Ez az igény gyakran párosult a határ túloldalán meglévő kapacitások kihasználhatóságának biztosítására irányuló kezdeményezésekkel.

Mindehhez a **közösségi** szinten fokozatosan alakult ki a jogi és finanszírozási támogatás rendszere. Jelen tanulmány keretei között nem áll módunkban ennek a fejlődéstörténetnek a részletes ismertetése. Itt most két tényezőre hívnánk csak fel a figyelmet. Egyrészt 1990-től elindult a határon átnyúló együttműködések támogató INTERREG program, amely kezdetben a Közösségi Kezdeményezések egyik alprogramjaként működött, majd a 2007–2013-as költségvetési időszakban a kohéziós politika harmadik prioritási tengelyévé erősödött 'európai területi együttműködés' néven. Ez nem csak a terület súlyát növelte, hanem az erre a célra fordítható összeg növekedését is eredményezte. A jelenleg ismert tervek szerint ez az összeg 2014 után tovább nő.

1. ábra: A határon átnyúló együttműködésre fordítható EU-s költségvetési keretek változása 1990-től 2014-ig



A határon átnyúló projektek három típusa közül a közvetlen határ menti (cross-border) támogatások teszik ki a keretösszeg 74%-át, további 21%-át a nagyobb fejlesztési térségeket felölelő transznacionális (transnational) programok használhatják fel, míg a maradék 5% az Unión belüli kohéziót az egyes országok jogalanyai által közösen megvalósítandó projektek jóvoltából az interregionális (interregional) program keretében kerül kiosztásra.

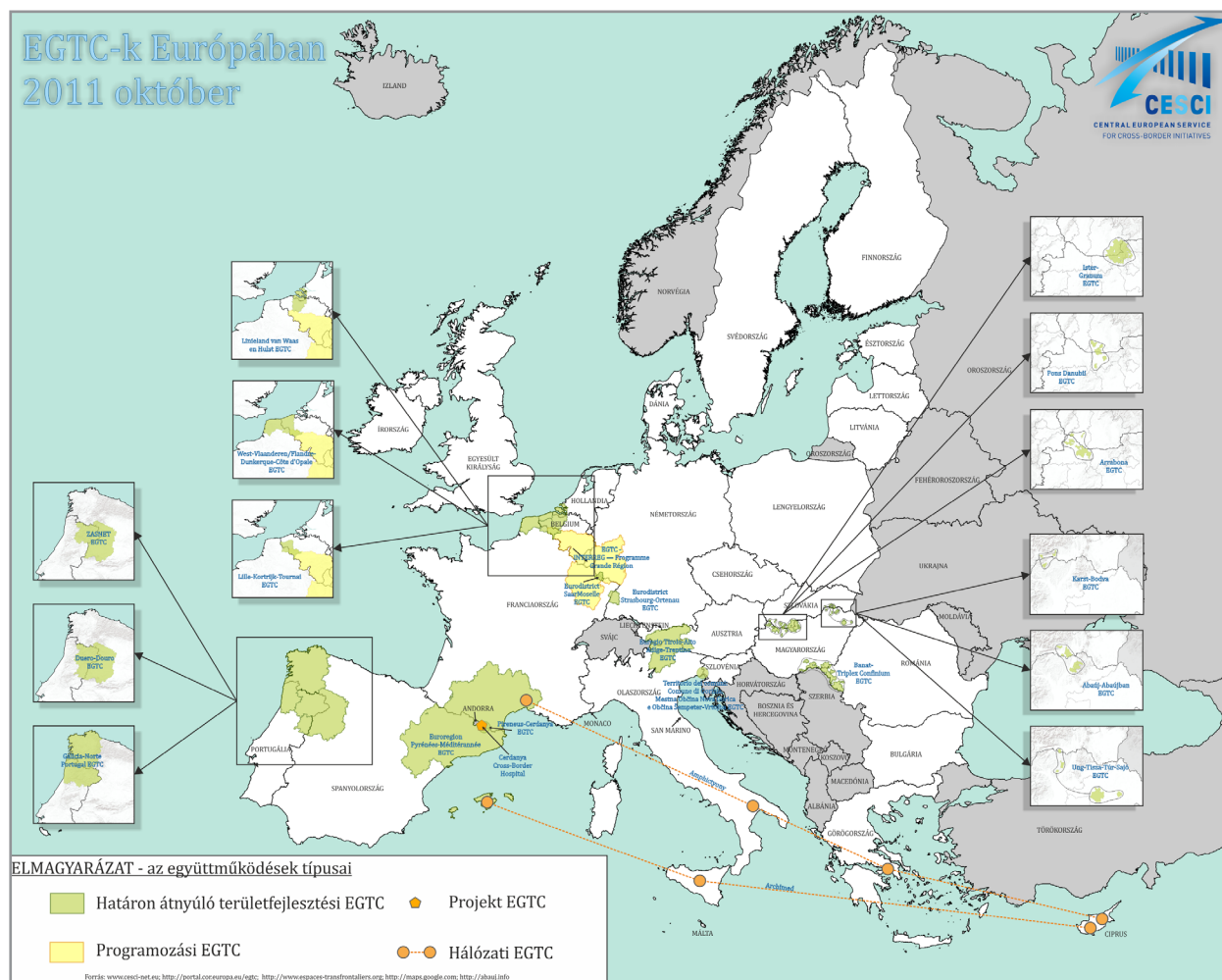
A határon átnyúló projektek közös problémája a projektek eredményeinek hosszú távú fenntarthatatlansága, illetve az érintett tagállamok eltérő jog- és kompetenciarendszere. Ennek orvoslása érdekében az Európai Unió intézményei számos kezdeményezést tettek az elmúlt években, főként a jogharmonizáció eszközrendszerén keresztül. Az európai területi együttműködés forrásainak jogszerű és fenntartható felhasználása szempontjából a legjelentősebb újítás az EGTC.

Az 1082/2006/EK-rendelettel megalkotott EGTC önálló jogi személyiséggel rendelkezik, és minden érintett tagállam illetékes hatósága jóvá kell, hogy hagyja a létrehozását. Ennek a jóváhagyásnak a megtagadására az adott tagállamnak rendkívül szűk mozgástere van, és mivel kötelező érvényű közösségi joganyagról van szó, az EGTC-k megalapítása viszonylag egyszerű. A jóváhagyás egyben azt is eredményezi, hogy az EGTC jogszerűen folytathat fejlesztési tevékenységet az érintett országokban, és ennek keretében saját alkalmazottakat foglalkoztathat, a projektek fennmaradását garantáló intézményeket és vállalkozásokat hozhat létre és működtethet nonprofit jelleggel.

Mindez forradalmian új helyzetet teremt a határon átnyúló együttműködések történetében, hiszen az itt megvalósuló projektek esetében korábban a legnagyobb probléma éppen az volt, hogy nem tudták fenntartani a fejlesztések eredményeként létrehozott intézményeket, nem volt meg a közös finanszírozás jogi alapja, illetve hogy a meglévő erőforrásaikat nem tudták közösen, határon átnyúló jelleggel hasznosítani.

2006, az EU-s rendelet jóváhagyása óta 23 EGTC-t jegyeztek be az Európai Unióban.

1. térkép: EGTC-k az Európai Unióban (2011. október)



A térképen jól látszik, hogy az EGTC-k alapítása főként a kontinens déli térségeiben jellemző. Ennek jórészt az az oka, hogy az északi államokban gyakran több évtizede kialakított gyakorlata van az intézményes együttműködésnek, és ezek az együttműködések sikeresek tudtak lenni további intézményesülés nélkül is. A legtöbb EGTC francia és magyar részvétellel alakult, és a legfrekvenciáltabb határ éppen a magyar-szlovák. Itt eddig összesen hat EGTC alakult meg, és több alapítása van folyamatban.

Mielőtt a konkrét magyar-szlovák példákra rátérnénk, fontos definiálnunk, hogy milyen együttműködésekről is van / lehet szó a határtérségben.

Mint a térképből is kiderül, az eddig megalapított EGTC-eket négy csoportba sorolhatjuk, az együttműködés szerkezete alapján.

A legtöbb együttműködés a korábbi eurorégiós kezdeményezések folytatásának tekinthető egy magasabb szinten. Ezek a **határon átnyúló fejlesztési EGTC-k** egy adott térség komplex fejlesztését tűzték ki célul, és hosszú távon fenntartható közös projektek megvalósításába kezdtek bele. Legtöbb esetben innovatív kormányzati modellek segítségével menedzselik a fejlesztéseket. Az első három EGTC (Lille-Kortrijk-Tournai: francia–belga; Ister-Granum: szlovák–magyar; Galicia-Norte Portugal: spanyol–portugál) mindegyike ilyen céllal alakult.

A **hálózati EGTC**-k esetében az együttműködés bázisát nem a földrajzi közelség, hanem a tematikus azonosság biztosítja. A közös téma nem szükségszerűen a határ két oldalán elhelyezkedő régiókat egyesíti, hanem akár egymástól távol fekvő térségeket. Eddig két ilyen EGTC-t jegyeztek be, mindkettőt a Mediterráneum térségéből. Egyik a szigetek közötti érdekazonosság, a másik a közös kulturális örökség alapján szerveződik.

A **projekt-EGTC** egy konkrét projekt megvalósítására alakul. Egy példát ismerünk erre a típusra: a Hospital de la Cerdanya EGTC-t, amelynek célja egy kórház felépítése a Pireneusok spanyol oldalán. Ez a kórház a tervek szerint a régió franciaországi betegei számára is ellátást biztosít majd, így a működtetéséhez határon átnyúló szervezetre van szükség.

A negyedik típusba sorolható a Grande Région EGTC, amely a német-francia-belga-luxemburgi határtérség CBC-programjait menedzseli. Jóllehet egyre erősebb az Unió részéről a nyomás, hogy a határ menti, de akár a transznacionális programok menedzsment feladatait is EGTC-k lássák el, a mai napig ez az egyetlen példa a **programozási EGTC**-re.

Mint látható, a magyar-szlovák kezdeményezések a közvetlen határon átnyúló fejlesztési EGTC-k típusába sorolhatóak be. A megnevezés ugyanakkor nem pontosan fedti az ilyen kezdeményezésekben benne rejlő potenciált. Az EK-rendelet ugyanis gyakorlatilag csak a hatósági és rendészeti jogköröket zárja ki az EGTC-k által ellátható feladatok közül.

Így azok valójában a konkrét intézmény- és területfejlesztési projekteken túlmenően még számos területen tölthetnek be funkciókat. Ezeknek a funkcióknak az ellátása természetesen az érintett tagállamok belső szabályozási rendszerétől függ.



1. táblázat: Elvi együttműködési területek határon átnyúló fejlesztési EGTC-k esetében

Lehetséges szolgáltatási terület	
1. TERÜLETFEJLESZTÉS	Projektmenedzsment
	Programmenedzsment
	Stratégiai tervezés, projektfejlesztés; műszaki tervezés
2. KÖZÖSSÉGI SZOLGÁLTATÁSOK	Közösségi közlekedés
	Egészségügyi ellátás
	Oktatás, képzés, szakképzés
	Hulladékgazdálkodás (folyékony és szilárd)
	Közműszolgáltatások (víz, csatorna, internet, közvilágítás)
	Szociális ellátások (hajléktalangondozás, közétkeztetés, idősgondozás stb.)
	Energiaszolgáltatás
	Közösségi információszolgáltatás (újság, tv, rádió, internet)
Vízgazdálkodás	
3. HAVÁRIAKEZELÉS	Polgári védelem
	Katasztrófa-elhárítás
	Tűzoltás
	Mentőszolgálat
4. GAZDASÁG- FEJLESZTÉS	Turisztikai desztinációs menedzsment
	Munkaerő-irányító szervezet
	Befektetésösztönző szervezet
	Határon átnyúló logisztikai, ipari övezet
	KKV-knak tanácsadó szolgáltatások, egyablakos ügyintézés biztosító intézmény

Az esettanulmányok alanyait a fentiekre tekintettel nem kizárólag a megalakult magyar-szlovák EGTC-k közül választottuk (ezt már azért sem tehetjük volna meg, mivel az alapításuk óta eltelt idő rövid volt komoly tapasztalatok levonására), hanem olyan kérdésekre, problémákra igyekeztünk rávilágítani, amelyekre az EGTC mint jogi-intézményi eszköz megoldást kínálhat. A célunk az volt, hogy az új intézmény népszerűsítéséhez járuljunk hozzá.

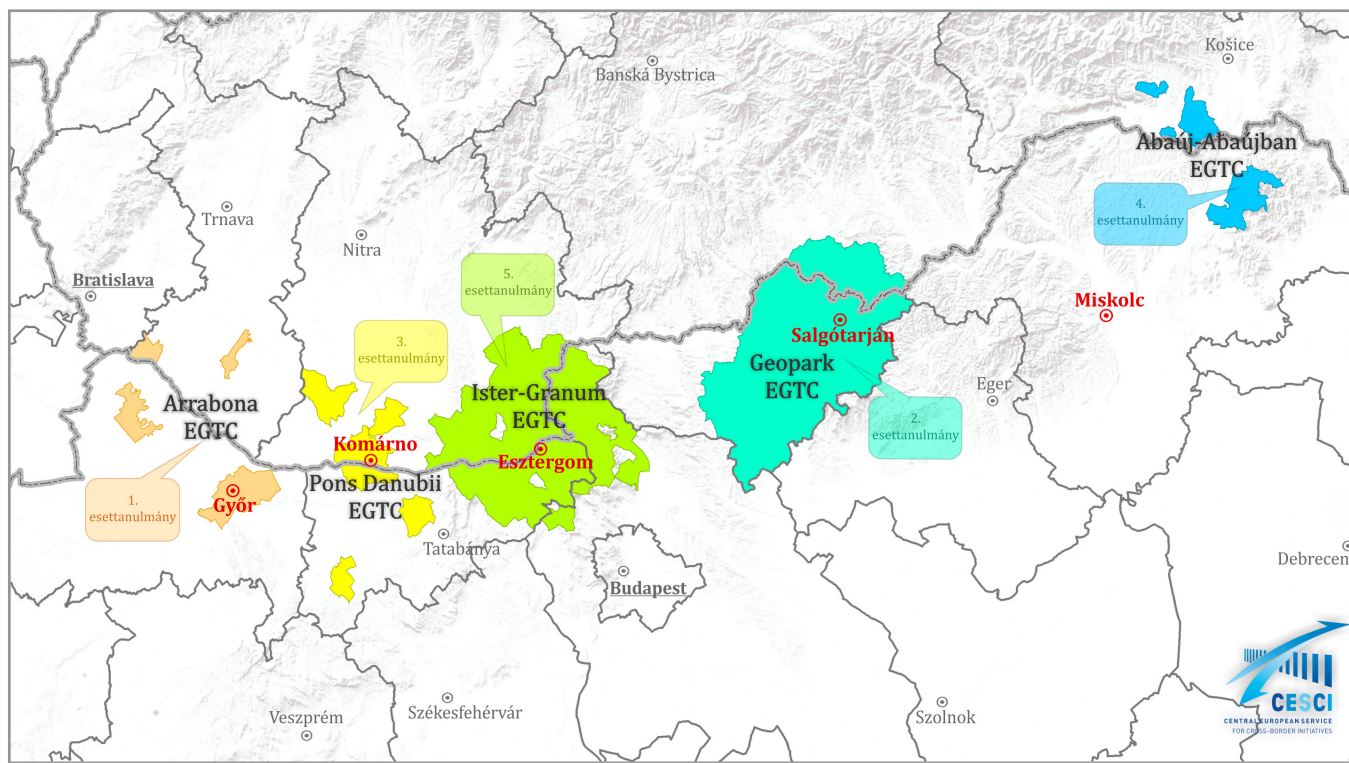
II. LEGJOBB GYAKORLATOK BEMUTATÁSA A MAGYAR–SZLOVÁK HATÁRTÉRSÉGBŐL

Az alábbiakban öt olyan esetet mutatunk be, amelyek más-más szemszögből világítanak rá az EGTC előnyeire, lehetséges hasznára.

2. táblázat: Az esettanulmányok összefoglaló táblázata

A kezdeményezés / projekt címe	Az érintett települések, EGTC	Az együttműködés tematikája	További információ
AGGLONET	Győr, Šamorín - Somorja és Mosonmagyaróvár térsége	Közszolgáltatások nyújtása határon átnyúló jelleggel	http://agglonet.foruminst.sk/index.php?P=index,hu
Határon átnyúló információs együttműködés	Pons Danubii EGTC (Révkomárom) + Nové Zámky (Érsekújvár) város és Svodín (Szőgyén) község	Határon átnyúló média-együttműködés	http://www.ponsdanubii.eu/hu/husk-1001-252_32-b.html
Határon átnyúló nonprofit szolgáltatási hálózat az Ister-Granum EGTC-ben	Ister-Granum EGTC (Esztergom)	Határon átnyúló információs és fejlesztési szolgáltatási hálózat nonprofit szervezetek számára	http://www.norveg-civilalap.hu/index.php?t=24&id=74#
Novohrad-Nógrád Geopark	Salgótarján, Bátor-tereny, Pásztó, Szécsény, Balassagyarmat, illetve Filakovo (Füle) térsége	Határon átnyúló természetvédelmi, tudományos és turisztikai együttműködés szerveztének kialakítása	http://www.nngeopark.eu/
Turisztikai desztináció építése Abaújban	Abaúj-Abaújban EGTC	Közös turisztikai desztináció kialakítása	http://www.abauj.info/

2. térkép: A vizsgált gyakorlatok földrajzi behatárolása (érintett EGTC-k)



1. esettanulmány:

AGGLONET: Magyar–szlovák agglomeráció Pozsony környékén - Közszolgáltatás–fejlesztési hálózat Pozsony határon átnyúló agglomerációjában (Győr–Somorja)

Az esettanulmányhoz az alapot egy projekt biztosította, amelyet a Magyar Tudományos Akadémia Regionális Kutatások Központja Nyugat-magyarországi Tudományos Intézete (Győr) és a Fórum Kisebbségkutató Intézet (Šamorín - Somorja) valósítottak meg 2009. szeptember 1. és 2010. október 31. között. A projekt megvalósítását az Európai Regionális Fejlesztési Alap, Magyarország-Szlovákia Határon Átnyúló Együttműködési Program 2007-2013 támogatta.

A projekt leírása

Az AGGLONET-projekt megvalósításának kiindulópontja a 2004-es schengeni csatlakozást követően a zömében szlovák állampolgárok beköltözése a térség magyarországi településeire a pozsonyi agglomerációból. Olyan, addig nem jellemző migrációs folyamat kezdődött meg ezzel, melynek hatásai a befogadó települések önkormányzatai számára megoldandó problémaként jelentkeznek. Ilyen példa az önkormányzat szolgáltatásai terén az oktatás-nevelés, a szociális ellátások, infrastrukturális szolgáltatások stb.

A szuburbanizáció ezen szakasza természetes egy város fejlődésének történetében, ám jelen esetben nem kizárólag egy szokványos országon belüli migráció történik. A nagyvárost környező településekre való kiköltözés jelenségét bonyolítja az a tényező, hogy egy másik állam (jelen esetben Szlovákia) területéről érkező állampolgárok vásárolnak ingatlant a vizsgált településeken.

Ez főként az önkormányzatok problémája, hiszen az ingatlanhoz kapcsolódó adók vagy más helyi adók kivetése kérdéses külföldi állampolgárok esetében, miközben az önkormányzatoknak kell egyes közszolgáltatásokra is többletforrásokat elkülöníteni, továbbá a kérdéses nyelveken elérhetővé kell tenni a vonatkozó jogszabályokat és megoldani a tájékoztatás kérdését is.

A kutatás egyik célja az volt, hogy megismertesse a magyar önkormányzatok problémáit, melyeket a más államok területéről érkező állampolgárok beköltözése okoz. Másrészt a kutatás során annak felmérésére törekedtek, hogy milyen problémákat tapasztaltak a Magyarországra költözött többségében szlovák állampolgárok. A pályázat keretein belül elvégzett kérdőíves felmérés rámutatott arra, hogy a Magyarországon élő szlovákok nem érzik magukat semmivel sem rosszabb helyzetben, mint ha Szlovákia bármely más területére költöztek volna ki Pozsonyból, ugyanakkor a szolgáltatások rendelkezésre állása (pl. közösségi közlekedés, óvodai ellátás stb.) számos esetben nem magától értetődő.

A kutatás másik célja az volt, hogy egy határon átnyúló önkormányzati együttműködést hozzon létre. Ennek érdekében a pályázatban három magyar és három szlovák önkormányzat is részt vett, nem támogatott partnerként. A projekt eredményeként létrejött az AGGLONET nevű hálózat. A hálózat feladata, hogy a projekt keretében felismert problémákra megoldást találjon.

Véggöveztetések

A projektben megvalósított kutatás számos eddig nem létező adatot, problémát és információt hozott felszínre. A projekt keretein belül kidolgozott tanulmányban javaslatok születtek a közigazgatásban rendelkezésre álló eszközök kihasználására, a hálózatok által nyújtott lehetőségek kiaknázására, a határon átnyúló közforgalmú közlekedési új modellek alkalmazására, és elemzésre kerültek a főbb problémás területek, mint például az oktatás és az egészségügy.

A felismert problémák egyik lehetséges megoldása egy közös magyar-szlovák EGTC létrehozása volna az érintett települések bevonásával, esetleg a már létező Arrabona EGTC-be történő integrálásával, hiszen egyes közzolgáltatásokat a határ menti önkormányzatok közösen hatékonyabban tudnának ellátni. Ezáltal nemcsak a közzolgáltatások válnának elérhetővé és finanszírozhatóvá, hanem a költséghatékonyabb feladatellátást lehetővé tevő közzolgáltatási agglomeráció kialakítására is mód nyílna. Ebben a modellben az EGTC az önkormányzati feladatok átvállalásával és a két állam közötti finanszírozási megállapodás tető alá hozásával az egész térség egészségesebb szuburbanizációs fejlődéséhez járulhatna hozzá.

2. esettanulmány:

Novohrad–Nógrád Geopark EGTC (Salgótarján)

A nógrádi geopark kialakítása az ezredforduló táján kezdődött. Ekkor merült fel a két szomszédos természetvédelmi intézmény, a Bükki Nemzeti Park Igazgatósága és a Cerova Vrchovina CHKO képviselői részéről a gondolat, hogy a két határ menti védett térség fejlesztése összekapcsolható volna. 2001-ben és 2005-ben a magyar-szlovák határ menti együttműködési program támogatásával elsőként egy tanulmányút, majd egy értékleltár valósult meg.

A 2008-ra elkészített értékleltárra alapozva nyújtotta be a kezdeményezés a geoparki cím elnyerését célzó pályázatát. A pályázat sikeres volt, és a Novohrad–Nógrád Geopark 2010 áprilisában az egyetlen határon átnyúló szervezetként az Európai Geoparkok Hálózatának és az UNESCO Globális Geoparkok Hálózatának tagjává vált.

A geoparki program nem kizárólag a geológiai örökség bemutatható megőrzését jelenti, hanem az adott kultúrtáj épített és szellemi hagyományainak tájközpontú fejlesztését is. Ezért a geoparki program a határ menti térség jövője szempontjából is kulcsfontosságú.

Az eddigi szervezeti formák bemutatása

A program megvalósításának eddigi egyik legfőbb akadálya a közös menedzsmentszervezet hiánya volt. Magyarországon 2009. május 27-én alakult meg a Nógrádi Geopark Egyesület, ipolytarnóci székhellyel. Szlovák oldalon a 2008. január 22-én regisztrált Zdruzenie právnických osôb Geopark Novohrad-Nógrád látta el a menedzsment feladatokat, füleki székhellyel. A két egyesület mellett a magyar fél 2008-ban megalapította a Nógrádi Geopark Nonprofit Kft.-t, amelyet 2010. november 17-én alakítottak nemzetközivé. Addig a füleki társulással kötött kétoldalú egyezmény alapján folyt az együttműködés. Ekkortól a neve Novohrad - Nógrád Geopark Nonprofit Kft. lett, az ügyvezetésben egy magyar és egy szlovák állampolgár vesz részt. Mindazonáltal a kft. működésének legfőbb akadálya továbbra is az volt, hogy a szlovák oldalon a cég nem működhetett önálló jogi személyként, a szlovákiai tevékenységhez leányvállalatot kellett volna létre hoznia. Ezért döntöttek úgy a kezdeményezők, hogy EGTC-t alapítanak, ezáltal biztosítva a határon átnyúló geopark fejlesztésének közös menedzselését.

Az EGTC, melynek egyelőre két alapító tagja Salgótarján és Fülek önkormányzata, 2011. nyarán megalakult, jóváhagyása mindkét országban folyamatban van. A Geopark területileg 63 magyarországi és 28 szlovákiai települést ölel fel, ezekre a településekre az alapítók a későbbiekben tagként számítanak.

Végkövetkeztetések

E kezdeményezés jó példa, hogy egyes bonyolultnak tűnő, a határ menti jogi és nyelvi különbségekből adódó problémák megoldása miként orvosolható egy EGTC alapításával és működtetésével.

A tervezett csoportosulás elsősorban a közös fejlesztésekhez szükséges közös menedzsmentszervezet biztosítására lesz alkalmas. Ugyanakkor a fejlesztési program számos olyan elemet is tartalmaz (pl. a határon át vezető lovasturisztikai útvonalak, tanösvények fenntartása, a kapcsolódó turisztikai szolgáltatások közös értékesítése), amelyekhez egy önálló szervezetre lesz szükség.

Az EGTC-ben a helyi szereplők további források bevonásának lehetőségét is látják, mivel a határon átnyúló program esetében a csoportosulás kedvezőbb feltételekkel vehet részt, mint más jogi személyek. Ebben az esetben pedig éppen egy unikális jelentőségű határon átnyúló kezdeményezésről van szó, amely a CBC-program kritériumainak tökéletesen megfelel.

3. esettanulmány:

Határon átnyúló információs együttműködés: Crossing Borders by Information in the Pons Danubii Border Region (Révkomárom)

A projektet a szlovák székhellyel rendelkező Pons Danubii EGTC valósítja meg Nové Zámky (Érsekújvár) város és Svodín (Szógyén) község bevonásával a magyar-szlovák határ mentén. A Pons Danubii EGTC-t 2010 decemberében jegyezték be jogerősen, hat taggal: három magyar város (Komárom, Tata, Kisbér) és három szlovák város (Révkomárom, Gúta, Ógyalla) tagságával. 2011 őszén Oroszlány is csatlakozott a szervezethez.

Az EGTC fő célja, hogy fejlesztési projekteket kezdeményezzen és valósítson meg, ezáltal erősítve a települések közti határon átnyúló együttműködést. Az EGTC állandó munkaszervezete jelenleg két személyből áll (egy főállású igazgatóval, Bara Zoltán személyében és egy irodavezetővel rendelkezik), továbbá állandó jellegű együttműködést alakított ki különböző szakértőkkel egyes konkrét feladatok ellátására, és gyakornoki programot is menedzsel. Az EGTC több pályázat előkészítésén dolgozik, melyek közül kiemelhető az idegenforgalmi pályázat, mely egy nagyrégiós turisztikai programot kíván megvalósítani a Duna mentén, a magyar-szlovák határszakaszon, a két szomszédos EGTC bevonásával. De más területeken is készítenek elő projekteket, mint pl. munkaerő-piac, megújuló energiaforrások előállításának és használata, vízgazdálkodás stb. Az EGTC távlati célja, hogy közszolgáltatásokkal is segítse a helyi lakosok életét. Az egészségügy és az oktatásügy területén számos olyan együttműködési lehetőség van, ahol a határokat figyelmen kívül hagyva közös fejlesztések valósíthatók meg, mindenki számára egyenlően elérhetővé téve a szolgáltatásokat.

A projekt leírása

Az EGTC megalakítását követően a kezdeményezők több szakmai bizottságot hoztak létre, amelyek feltárták az együttműködésben rejlő lehetőségeket. Az újságírók, internetes médiában dolgozók, rádiók és TV-k képviselői úgy érezték, hogy szükség lenne egy hálózati együttműködésre, mely a határ mindkét oldaláról egy helyre gyűjtené a fontosabb híreket. Ezáltal mind a magyar, mind a szlovák területen élők napi szinten értesülhetnének a túloldal aktuális híreiről.

A pályázat nyolc települési televízió együttműködéséről szól. A híreket napi szinten frissítik és teszik elérhetővé magyar és szlovák nyelven feliratozva. A kétéves projekt során emellett maga az EGTC is generál és oszt meg híreket, ezáltal az újszerű kezdeményezés társadalmasítása is megkezdődhet. További eredménye lesz az együttműködésnek az EGTC régióját bemutató filmsorozat. Ehhez az EGTC saját stúdiót hoz létre, amely egyben a projekt eredményeinek továbbvitelében is meghatározó szerepet tölt majd be.

Véggövetkeztetések

A Pons Danubii eddigi tevékenységéből és a fentebb bemutatott projektből is látható, hogy az EGTC kevesebb, mint egyévi működése során is számos olyan problémában talált potenciális megoldást, melyekre az önkormányzatoknak egyenként nincs megfelelő (pénzügyi vagy humán erőforrásbeli) kapacitása.

A konkrét projekt esetében az EGTC egyrészt integráló erő, amely a különböző helyi televíziók munkáját képes egyesíteni, és az ebben rejlő szinergikus hatásokat felszínre hozni. Másrészt a létrehozandó stúdió segítségével alkalmas arra, hogy egy potenciálisan egyszeri és ad-hoc jellegű projekthez képest a hosszú távú fenntarthatóságot biztosítsa. A projekt zárását követően a közös adások előállításához, megosztásához továbbra is meglesz az intézményi háttér, amely ráadásul közös tulajdona lesz a résztvevő önkormányzatoknak (várható, hogy Érsekújvár is csatlakozik az EGTC-hez a jövőben, így csak Tata testvértelepülése, Szőgyén esetében kérdéses a folytatás).

Harmadrészt az EGTC közvetlenül képes az uniós kohéziós politika vívmányait eljuttatni a határon átnyúló együttműködésbe bevonható helyi szereplőkhöz, intézményekhez, vállalkozásokhoz, ezáltal az EGTC ügyének társadalmasítását is elvégzi.

A projekt tehát összességében nemcsak arra jó példa, hogy miként menedzselhet határon átnyúló projekteket egy EGTC, s miként tarthatja fenn a projekt eredményeit (fenntarthatósági követelmények), hanem hogyan vonhat be szélesebb közösséget a határok lebontásának folyamatába.

4. esettanulmány:

Turisztikai desztináció építése Abaújban (Miskolc)

Az Abaúj-Abaújban EGTC egyezményét 16 magyar és szlovák önkormányzat képviselője írta alá 2007. december 20-án, a két ország schengeni övezeti csatlakozásának napján. A csoportosulás regisztrációja sokáig húzódott, csak 2010 júniusában záródott le. Az együttműködést koordináló szervezet, a 13 éve alakult miskolci Vitea Alapítvány az elmúlt évtized folyamán gyümölcsöző együttműködést alakított ki az abaúji térség települései között, az EGTC ezt az együttműködést emeli egy magasabb szintre.

Az EGTC munkaszervezete Mogyorósán a Rákóczi emlékházban működik. Az EGTC alkalmazottai büszkék rá, hogy napi szintű kapcsolatuk van az alapító tagokkal, fontosnak tartják, hogy mindenki jól ismerje az együttműködésben résztvevő partnereket, azok munkáját.

Az alábbiakban ismertetésre kerülő turisztikai pályázaton kívül jelenleg is folyik a Kulcs a sikerhez elnevezésű képzési projekt. A képzéssorozat célja összefogni a határ menti kis- és középvállalkozókat, teret, helyet és hasznos információt biztosítani számukra, elősegíteni fejlődésüket és partnerkapcsolataik kiépítését.

Az EGTC szeretne a jövőben több téren új szolgáltatásokat elindítani a megújulóenergia-felhasználás, közlekedés, infrastruktúra-fejlesztés, szociális és egészségügyi ellátás, gazdasági fejlesztések, napközi otthonok létrehozása, iskolaüzemeltetés stb. terén. Ezeknek a szolgáltatásoknak a kialakítása főként vissza nem térítendő források bevonásával valósulhat meg, mivel az EGTC tagdíjbevételei elenyészők.

A projekt leírása

A konkrét turisztikai projektben (melyet 2009. november és 2011. február között még az alapítvány menedzselt) létrejött egy turisztikai hálózat, amely az EGTC térségének 14 települését, a helyi értékeket és termékeket célozza bemutatni, értékesíteni. A támogatásnak köszönhetően többek között kőszínpadok épültek, közösségi tereket újíttak fel. A térség történelmi identitásának meghatározó alakja II. Rákóczi Ferenc, az ő életének számos emléke (pl. regéci vár, II. Rákóczi Ferenc emlékház Mogyorósán) található itt,

amelyekre tematikus turisztikai csomagot alakítottak ki. A pályázati keretből vásárolt kisvonat szombaton és vasárnap menetrend szerint közlekedik a Boldogkői vár – Zichy kastély – Arka – Boldogkőváralja – tájház, összesen másfél órás útvonalon. A kisvonat üzemeltetése az EGTC feladata.

Általánosan elmondható, hogy a Vitea Alapítvány munkatársai nagy mesterei a kistérségi együttműködésben rejlő lehetőségek aprópénzre váltásának, a résztvevő önkormányzatok számára hasznos beruházások megvalósításának. Ez egyben a létrehozott EGTC-nek is nagy belső kohéziót biztosít.

Véggövetkeztetések

A kialakított közös desztináció egy kitörési lehetőséget biztosít a résztvevő kistételepülések számára, amelyek egyenként nem lennének képesek hasonló léptékű fejlesztéseket megvalósítani. A turizmus globális folyamatai és az általánosan mondható vásárlói szokások is a szolgáltatások térségi integrációját teszik szükségessé. A határon átnyúló dimenzió sem pusztán egy további forrásszerzési lehetőség beemelése a fejlesztések megvalósításába, hanem egy releváns táji közös örökség tudatos hasznosításának esélyét jelenti. Az EGTC így a fejlesztési és irányítási keretet biztosítja a közös turisztikai fejlesztésekhez.

Egy másik feladata az EGTC-nek, hogy olyan szakmai háttérrel és segítséget nyújtson a partner önkormányzatoknak, amely eddig nem volt elérhető ingyenesen a kis települések számára: az új intézmény magára vállalja a nagy fejlesztési projektek elkészítését és megvalósítását is.

5. esettanulmány:

Határon átnyúló nonprofit szolgáltatási hálózat az Ister-Granum EGTC-ben (Esztergom–Párkány)

A projektet az esztergomi székhelyű Eurohíd Alapítvány valósította meg az Ister-Granum (a magyar-szlovák határ mentén elsőként bejegyzett EGTC) területén működő, mintegy 1 100 civil szervezet szakmai segítése céljával, a Norvég Civil Támogatási Alap támogatásából. Az EGTC-t 2008 novemberében jegyezték be, viszont a fejlesztési tevékenység az Ister-Granum eurorégió keretei között már 2000 óta folyt, melyben 53 magyar és 49 szlovák önkormányzat vett részt. Az EGTC fő tevékenysége a térség önkormányzatainak, civil szervezeteinek és vállalkozásainak támogatása, fejlesztési elgondolásaik gondozása, segítségnyújtás azok megvalósításában.

Az eurorégiót alkotó 102 település közül végül 85 alapította meg 2008 májusában Közép-Európa első, az Unió második EGTC-jét. Az új szervezet kizárólag települési önkormányzatokat foglal magába, a vonatkozó

jogszabályok szerint civil szervezetek nem is lehetnek a tagjai. Ezért az eurorégiós együttműködés során létrehozott két fejlesztési alapítvány, az Eurohíd Magyarországon és a Budúcnosť 2000 Nadácia Szlovákiában a továbbiakban is szerepet kapott az együttműködésben. A két alapítvány az eurorégió civil integrációjának erősítését számos projekttel segítette az évek folyamán: negyedévente kétnyelvű magazint jelentettek meg és juttattak el a civil szervezetekhez, civil börzét, képzéseket, konferenciákat szerveztek, és néhány évig közös civil portált is működtettek. Az esettanulmány tárgyát képező projekt fő küldetése egy olyan szolgáltató irodahálózat elindítása volt, amely a civil szféra kapacitásfejlesztését és a határon átnyúló civil együttműködés intenzitásának erősödését egyszerre szolgálja.

A projekt leírása

A projekt révén egy 10 irodából álló, a régió minden kistérségét lefedő szakmai tanácsadó hálózat kialakítása kezdődött meg. Az irodák különböző szolgáltatásokat nyújtanak megalakulásuk óta a civil szervezetek számára (pl. pályázatfigyelés, pályázatkészítés, könyvelési, forrásszervezési és jogi tanácsadás, képzések szervezése, partnerszervezés stb.).

A szakmai hálózat 2009 óta működik és a magyar-szlovák határmentéről 8 szervezetet fog össze. A civil információs hálózat fentiekben említett feladataiból a legkeresettebb az aktuális pályázati kiírásokról és a pályázattal kapcsolatos információ- és segítségnyújtás. A hálózat egyik feladata volt, hogy megrendezte az Ister-Granum EGTC első civil konferenciáját és különböző kapacitásfejlesztési képzéseket szervezett a térségben működő civil szervezeteknek.



A projekt részeként elkészült a hálózat minőségbiztosítási rendszere, amely nemcsak a szolgáltatási portfóliót határozta meg, hanem a technikai, személyi feltételeket is. Ez jelentősen szűkítette a potenciálisan bevonható szervezetek körét, de egyben a szolgáltatási színvonalra is garanciát biztosít.

A projekt eredményeként a határ menti térség több civil szervezete segítséget kapott pályázatok elkészítéséhez és megvalósításához. A legfőbb problémák, amelyekkel a vidéki településeken működő kisebb civil szervezetek küszködnek, az alapvető infrastruktúra hiányából adódnak (nem rendelkeztek megfelelő irodával, ismeretekkel, személyzettel stb.). Ezeknek a kis helyi szervezeteknek a kapacitásfejlesztésével ugyanakkor a hálózat a helyi fejlesztésekbe bevonható szereplők körét és egyben a határon átnyúló együttműködés potenciális aktorainak körét is bővíti.

Végkövetkeztetések

Az EK-rendelet sajátossága, hogy az EGTC-k létrehozásából és működtetéséből kizárja a civil szervezeteket. Ugyanakkor a kohéziós politika a programozási és a megvalósítási szinten is előírja a társadalmasítást. Erre egyébként maguknak a határon átnyúló együttműködéseknek szükségük is van, hiszen a társadalmi támogatás biztosítja az együttműködés fennmaradásához szükséges humán és identifikációs bázist.

A projekt arra mutathat példát, hogy a civil szféra bevonása a közös fejlesztésekbe nem merül ki egy-egy program, projekt társadalmasításában, hanem a civil szervezetekre mint partnerekre, bizonyos esetben mint az adott fejlesztési projekt egyedüli potenciális megvalósítójára számít.

A projekt keretében kialakított hálózat esetében az EGTC egyrészt az önkormányzati szövetség által nyújtható elvi támogatás, másrészt a területi lefedettség (beleértve a határon átnyúló jelleget) révén biztosít hozzáadott értéket a hálózatfejlesztéshez. A létrehozandó hálózat legitimitását nagyban növeli egy innovatív EU-s kezdeményezéssel kialakított szoros együttműködése (ez a hálózat arculati elemeiben és elnevezésében is megjelenik). Az EGTC számára pedig a határon átnyúló együttműködésbe bevonható szereplők számának bővítése szempontjából jelent megerősítést az új szolgáltató hálózat.

A Norvég Civil Támogatási Alap segítségével 2 iroda indult el Magyarországon, 1 Szlovákiában, további 1 pedig felvette szolgáltatásai közé az igény szerinti szolgáltatásnyújtást. A hálózat tagjai a pályázat megvalósítása óta eltelt időszakban több közös projektet is megvalósítottak, melyek összértéke meghaladja a 20 000 eurót. A hálózat 2011 folyamán két újabb taggal bővült, így jelenleg már 6 tagú.